

LES ARTS DEL DIBUIX.

UNA ESCOLA D'ART IGUALADINA (1934-1980)

ISIDRE QUINTANA I SOLÀ

Per conèixer o simplement recordar el naixement de les Arts del Dibuix cal que retrocedim fins al dia 5 de juny de l'any 1934, dia en què es va nomenar Gaspar Camps com a fill il·lustre de la ciutat d'Igualada. Durant l'homenatge, Pere Borràs va suggerir la idea, o més ben dit la necessitat, que hi hagués a Igualada una escola d'arts i oficis o de belles arts. D'aquesta manera va començar un projecte que acabaria desembocant en la instauració d'aquesta entitat de foment de l'art.

El 2 de novembre de 1934, en efecte, tingué lloc una reunió a l'Agrupació Fotogràfica d'Igualada. A partir d'aquesta reunió, a la qual assistiren una vintena d'aficionats al dibuix de tots els sectors de la ciutat, es va constituir una agrupació amb l'objectiu de cultivar les arts del dibuix. Entre altres coses, hom hi va tractar de crear una escola elemental i superior de dibuix i també una espècie de control de la producció dels agrupats per tal de millorar-la. A més a més, es farien exposicions, fires, etc. Finalment, una altra de les aspiracions de la projectada agrupació era fomentar el descobriment d'especialistes.

Calia, doncs, redactar uns estatuts¹ i començar a treballar per poder convocar concursos i d'aquesta manera obtenir els primers encàrrecs. Per solucionar aquests primers problemes, inclosa la recerca d'un local, i començar a estructurar-ho tot, es va nomenar una comissió preliminar formada per Amadeu Riba, Isidre Miserachs, Miquel Llacuna, Francesc Gabarró i Joan Galtés.

NOM I ANAGRAMA

El nom, Arts del Dibuix, es va resoldre en una reunió que es va mantenir a l'Agrupació Fotogràfica el dia 2 de novembre de 1934. Pel que fa a l'anagrama, s'obrí un concurs el termini del qual finalitzava el 17 de novembre de 1934. Les bases del concurs establien que els projectes fossin a una sola tinta. El jurat del concurs va ser l'Associació de Cartellistes de Barcelona. El guanyador fou Isidre Miserachs i el segon lloc fou per a Miquel Llacuna.

Anagrama de l'escola *Arts del Dibuix*

1. N'existeix una primera redacció.

SOCIS FUNDADORS

La primera quota que van pagar els associats va ser la del mes de novembre del 1934, per un import de cinc pessetes. Aquests primers socis foren les persones següents: Antoni Tomàs, Lluís Roset, Miquel Llacuna, Pau Llacuna, Joan Vilarrubias, Federic Montfort, Ramon Costa, Joan Galtés, Amadeu Riba, Miquel Claramunt, Josep Riba, Amadeu Segura, Francesc Gabarró, Isidre Miserachs, Eduard Martí, Josep Riba Gomà, Josep Grau, Agustí Galtés, Ramon Pol i Josep Martí.²

ELS LOCALS

La primera seu de les Arts del Dibuix fou al carrer de Santa Maria número 14, tercer pis,³ però l'entitat, a causa de les seves possibilitats, no podia continuar pagant-ne el lloguer. Així és que l'amic i soci Amadeu Riba (Amadeu del Goya) va decidir cedir gratuïtament, com a bon amant de l'art, una habitació al carrer del Clos, darrere mateix del cafè Goya, situat a la Rambla de Sant Isidre.

Veient que no era just que s'ocupés un local que segurament Amadeu Riba necessitava per posar-hi els sifons, i afegint-hi el fet que l'educació no és cosa d'un cafè sinó de la ciutat, es va decidir demanar un local a l'Ajuntament. Les esperances que els va donar el consistori es van fer realitat quan els fou cedida una gran sala que disposava de molta llum, sobre el primer jutjat, o sigui a la cantonada del carrer Nou amb la plaça de la Creu, i dins l'illa de cases avui desapareguda per enderrocament. Aquesta illa contenia, a més d'un bon tros de la plaça de la Creu, un extrem del carrer Nou, el carrer dels Dolors —que avui tampoc no existeix— i un extrem del carrer de l'Argent.⁴

2. Segons el llibre de comptes de les Arts del Dibuix.

3. Segons el llibre de comptes i els rebuts de lloguer de les Arts del Dibuix.

4. L'edifici va ésser enderrocat el 1965 (v. JOSEP M. TORRAS, *Igualada, una història en imatges*. Vilassar de Mar: Oikos-Tau, 1982, p. 26-27).

Més endavant, quan l'edifici fou enderrocat, Ramon Costa va recollir tot el que hi havia i va traspassar les Arts del Dibuix al carrer Alt de Sant Antoni número 21 (avui carrer del Pare Tous Soler). Costa va conservar tota la documentació, així com el nom de les Arts del Dibuix, per bé que, com a conseqüència de la dictadura franquista, l'entitat havia passat a anomenar-se "Artes del Dibujo". El mateix Costa va continuar ensenyant-hi dibuix fins que va morir l'any 1980, a l'edat de 86 anys.

PRIMERS TEMPTEIGS AMB L'AJUNTAMENT

21 d'octubre de 1935. Les Arts del Dibuix va dirigir una instància a l'Ajuntament d'Igualada per demanar una subvenció: "... *SUPLIQUEM: que mentre l'estat de les finances de la ciutat no estiguin en condicions d'atendre pel seu compte aquest importat aspecte cultural (l'escola de dibuix), aprofitant l'estar ara confeccionant els pressupostos, vulgui el Molt Il·lustre Ajuntament de la ciutat intercalar-hi una assignació que ens permeti posar en condicions millors de desenrotllament el nostre esforç per posar la ciutat, de mica en mica, a un nivell que tenim el deure de desitjar, més que normal, envejable. Gràcies que esperem merèixer de l'alt concepte d'aquest Ajuntament per vós tan dignament presidit. Déu us dó molts anys de vida.*"

5 de desembre de 1935. Tal i com es va acordar en la sessió de la comissió de Govern, l'Ajuntament va subvencionar l'agrupació de les Arts del Dibuix amb la quantitat de 500 pessetes destinades a l'organització de vuit conferències o sessions especials, a càrrec d'artistes o professors de reconeguda solvència.

23 de gener de 1936. L'entitat va poder utilitzar impresos on es reflectia la protecció de l'Ajuntament a partir de l'acord de la comissió de Govern.

13 de gener de 1937. El Comitè Permanent de l'Ajuntament d'Igualada va acordar poder tornar a ocupar el local de les Arts de sobre els jutjats per desenvolupar les activitats de dibuix.

ELS IDEALS I ELS PRIMERS TREBALLS

Els membres de l'entitat es definien com una col·lectivitat d'amants de les Belles Arts que es proposaven com a únic fil l'estudi, el foment i la difusió de les arts del dibuix. Un reportatge publicat al *Diari d'Igualada* del 8 de gener de 1935 reflecteix tant el mètode d'estudi a seguir com l'adaptació del local per realitzar els estudis:

“(…) —Així també treballem per encàrrec?

—Sí, encara que el nostre lema és el d'estudiar, seguint un pla més o menys preconcebut, naturalment; hem donat molta importància a l'estudi que resulta de la solució d'una dificultat. Així és que ara estem fent una etiqueta, unes portades de programa i un cartell que estem a mig gravar.

—Ho graveu vosaltres mateixos?

—Entre els vint-i-dos que som, n'hi ha que es volen dedicar preferentment al gravat a mà; d'altres més, volen dibuixar, il·lustrar, d'altres volen fer escultura i n'hi ha algun altre, i no és pas cap secret, que s'ha especialitzat en el treball de l'aerògraf, i es pot dir que n'és un mestre, car no havíem mai vist cap treball de l'envergadura que ell s'emprèn amb tant d'èxit i amb tanta traça realitzat. Ja heu vist com només en un mes i mig de classe, n'hi ha que dibuixen de primera intenció. Doncs espereu una mica, un parell, tres o quatre anys, i veureu com aquests treballs d'entrenament hauran llegat a una colla de joves capaços d'emprendre qualsevol treball que es relacioni amb les Arts del Dibuix.”

TREBALL EN L'ESTUDI DEL MODEL VIU

Una de les idees fixes de l'entitat era disposar de model nu independentment del sexe, com ho demostra el fet que en el llibre de comptes sempre hi va haver la despesa del pagament de model.⁵ Segons

5. En el projecte d'estatuts hi diu: “Les Arts del Dibuix es compromet a sostenir una acadèmia per l'estudi del model viu sense exclusió de sexe”. En el llibre de comptes sempre figurà la despesa de model.

es diu a l'article abans esmentat,“(…) en formar la classe del natural, s'ha tingut en compte d'adaptar-se a la manera clàssica d'aquesta mena d'estudis, però hi hem també introduït les modificacions que ens ha calgut per l'objecte del nostre cas especial. Així és que, nosaltres, contràriament al què generalment es fa, posem el model al mig de la sala i així en una mateixa postura és possible de fer uns tres o quatre apunts totalment diferents, d'acord amb els punts de vista que hom recull, tota vegada que així hom pot, si vol, i és el que la majoria fan, dedicar els primers mesos a l'estudi del croquis ràpid abans de començar el de les ombres, apart de què n'hi ha que, de tant en tant, ja fan alguns estudis més complets...”

D'altra banda, el llegat de les Arts del Dibuix conté molts dels ossos humans que s'utilitzaven per a les classes d'anatomia: “(…) Per això tenim una paret plena d'ossos. I un esquelet. Doncs un cop acabada la classe del model viu, l'estudi de l'esquelet. Aquest estudi és una cosa molt semblant al què el precedeix; fem una posse, la dibuixem i després, seguim el mètode de Fripp i el de Cuyer, anem seguint particularitzant avui sobre aquest os, demà sobre l'altre etc. I després sobre l'estudi dels múscles...”

CLASSES DE PRELIMINAR I ESTUDI DE LA PINTURA

Continuem amb la informació procedent del mateix article: “... Ara que ja estan a punt de funcionar potser avui o demà, perquè ja està tot arranjat. Ja hi ha molts inscrits, nois de 12 a 16 o 17 anys que comencen ara, passem-hi! Aquí hi ha els compartiments i els llums individuals, aquests guixos que hom tracta de dibuixar ja han estat emmotllats nostres, de models reconeguts. A més hi ha el propòsit de començar a acostumar a dibuixar amb efectes d'ombra, com veureu amb aquest sistema de il·luminació, i després a reproduir els models en fang de manera que el noi s'adoni perfectament de la forma de l'objecte que ha dibuixat i dels seus efectes...”

Pel que fa a l'estudi de la pintura, "... De pintura bé prou que se n'ensenya, i el nostre objecte no és pas donar com idea als nostres alumnes el d'ar-ribar a fer un tapís pel dia del Sant del seu pare, no! Nosaltres volem seriosament que els nostres alumnes sàpiguen de dibuix, que és la base única per a després derivar cap a la pintura i a qualsevol de les seves branques. I a més no volem que es confongui el nostre objecte amb el de l'ensenyament com a complement de l'educació que es dona a les escoles primàries a les quals no pretenem pas fer la competència. I no voldríem que a cap del nostres alumnes li poguessin dir, com no recordo quin as de la pintura deia, criticant la producció d'un altre: —Vós sabeu massa de pintar!, la qual cosa volia dir: sabeu encara molt poc de dibuixar..."

FINANÇAMENT

En el finançament també va existir, a part dels socis i els alumnes, la figura del soci simpatitzant:
⁶ "... Donar classes a nois de 12 a 17 anys, els nois paguen 6 pta. mensuals. Els encàrrecs executats deixen un deu o quinze per cent, segons, a la casa. I les nostres quotes, una mica elevades. Intentarem

6. Segons els projectes d'estatuts i del llibre de comptes.

fer per la Festa Major, la Fira del Dibuix, i instal·lar la nostra barraca al passeig. Això serà el que en podríem dir els exàmens de fi de curs, el bon resultat del qual ens ha de valer el premi. Després veurem quina altra manera podrem posar en pràctica per a demanar uns professors oficials per uns alumnes que ells ja es comprometen a alguna cosa per anticipat, que no pas esperar que per excés de facilitats s'arribés a muntar una escola que no demanés cap altre esforç que el de l'assistència, que per ésser tant lleuger potser ni s'arribés a fer..."

ACTIVITATS

La valoració del primer any d'activitats de les Arts del Dibuix es pot extreure d'una instància de l'entitat a l'Ajuntament d'Igualada en la qual es demanava una subvenció i, en la seva part expositiva, es deia el següent: "... Que en emprendre la costa dels primers passos cap a la realització del nostre objectiu, ho vàrem fer amb el sol esforç del nostre entusiasme, justament tan immens com petita resultava ésser l'eficàcia del nostre gran esforç econòmic, que quedava reduït a unes petites xifres insuficients al nostre programa mínim. Que, no gens menys, ens havíem sentit amb el deure d'assumir tota la responsabilitat per nosaltres si la nostra empresa resultava temerària o ineficaç, i hem volgut esperar tot un any per a convèncer a tothom que la ciutat tenia caliu suficient per la creació d'una escola artística municipal, i que a Igualada hi havia jovent amb les millors prometenques d'aprofitament i de capacitat, com varen quedar demostrat amb la nostra primera exposició de la passada Festa Major, pels elogis que vàrem merèixer, i després pel satisfactoris resultat que individualment anem obtenint, els quals fan que cada una de les notícies que publica la nostra premsa al·ludint-nos sigui no menys que la notificació d'una distinció obtinguda per les obres d'algun dels nostres associats, en circumstàncies de lloc ben deslligades de la familiar benvolença amb què haurien pogut ésser concedides ací a casa nostra..."

ALTRES DADES

Continuant amb altres informacions relatives a l'activitat de les Arts del Dibuix, podem transcriure en primer lloc un extracte de la carta d'agraïment que l'agrupació va rebre amb motiu del dibuix de la portada de la memòria anual de 1935 de l'Assistència Social d'Igualada. La carta és signada pel president, Jaume Costa Roch: “... *Ha estat emprada la portada que, amb molt d'encert, ha confeccionat el vostre company senyor Francesc Gabarró, qui, a la vegada, amb tot desinterès ha curat de la total compaginació, per la qual cosa li adreçem la demostració del nostre millor regregrament. A aqueixa col·lectivitat artística, que honora la nostra ciutat, expressem, així mateix, la nostra total reconeixença i la felicitació sincera per la vàlua dels elements ciutadans que la integren...*”

L'any 1936. El dibuixant Gustau Vila (àlies Grapa) de Sabadell donà una conferència sobre la història de la caricatura. Segons la premsa de l'època, la conferència va aixecar polseguera.⁷

Poc abans que esclatés la guerra, s'organitzà un curs de pintura a l'oli. En fou professor Albert Ràfols, però a causa de l'inici del conflicte només hi va poder donar dues classes. D'altra banda, un grup de les Arts del Dibuix va anar a Sabadell (alguns amb tren i altres amb bicicleta) a visitar l'estudi del dibuixant Cots (autor dels anagrames de la marca de la camiseria Roset i de la fàbrica Cíclope).

18 de juliol de 1936. Un jurat format per Ernest Marco, Pere Borràs i Francesc Gabarró tria la portada del programa de la Festa Major d'Igualada, obra presentada per Josep Riba i Gomà. En el cartell hi havia pintat el campanar de Santa Maria i un colom volant. El colom podria molt ben ser el colom de la pau, el mateix dia que començava la Guerra Civil. La Festa Major no es va celebrar ni l'artista va cobrar les 50 pessetes del premi.

EXPOSICIONS

Pel que fa al capítol d'exposicions, cal dir que, en diverses ocasions, els artistes de les Arts del Dibuix van realitzar exposicions individuals o col·lectives, com la que va tenir lloc a la Caixa de Pensions per la Festa Major de 1935 (del 24 d'agost al 8 de setembre), amb els autors següents: Joan Vilarrúbias (pintura a l'oli), Ramon i Amadeu Segura (escultura), Magdalena Riba (carbó i oli), Josep Riba i Gomà (olis), Josep Riba Robert (dibuix acolorit), Amadeu Riba (aerògraf), Isidre Miserachs (caricatures de companys de Les Arts del Dibuix), Miquel Llacuna (dibuix aquarel·la), Francesc Gabarró (retrats al carbó) i Àngel Ferrer (dibuix a la ploma).

7. *Diari d'Igualada*, 20, 27 i 30 d'abril de 1936.

Del 28 de febrer al 10 de març de 1937, i també a la Casa de Cultura de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvi, Joan Vilarrúbias va fer una exposició sobre el tema latent de la Guerra Civil. L'import dels quadres es va destinar íntegrament a l'Hospital de Sang. Miquel Claramunt va fer-ne la crítica següent:⁸ *“Les Arts sempre tenen i han tingut lligams amb les guerres i amb les revolucions. Podran, més o menys, enaltir-les, plasmar-les amb més cruessa o amb més sentit al·legòric. Podran, i també i malgrat tot, criticar-les sense pietat. Els apunts del nostre artista local tenen, per damunt de tot el colorit i de tota la tècnica que a un artista se l'hi pot exigir, un sentiment tan profund i tan humà que hom creuria un combatent veterà cansat de veure les tràgiques mueques de l'home en morir baix el plom traïdor. Hi ha apunts que, vertaderament, crec jo, particularment, i amb criteri d'aficionat a les belles arts, que són talment impresionants. Es ben clar i ben precís que l'artista, en pintar la idea, tenia que sentir-la i plasmar-la, després, damunt de la tela. Un dels que més m'ha impressionat és el núm. 14. Plasma l'actitud màxima d'un combatent en el precís moment de sentir com el plom travessa el cos, arrancant-li la vida. Té el núm. 7 on la mueca tràgica, desesperada i viva se sent sols en mirar la tela. “Ai!”, diu en sentir-se presoner a l'“alambrada”. I així en citaria molts i molts, tots amb una cruessa i una realitat tan ferma que el millor elogi que puc fer, amb un sentit de justícia i sense intenció d'afalagar a l'artista, que si de fet hi ha quelcom en l'exposició del company Vilarrúbias, és el sentiment i la compenetració entre l'idea i l'art. Un lligam entre l'home que sap pintar i l'home que sap sentir plasmar l'idea creada de l'ambient bèlic dels moments greus que vivim. Recomano als amics de les arts que visitin l'exposició, i viuran moments de revolta i de guerra. I felicito sincerament als companys de les Arts del Dibuix per l'encert, i els desitjo fervorosament altres èxits per el futur.”*

8. *Horitzons*, òrgan del Partit Socialista Unificat d'Igualada i Comarca, 6 de maig de 1937.

ANÈCDOTES

Acabarem aquest recull de dades sobre les Arts del Dibuix amb diverses anècdotes i evocacions que n'hem pogut conservar.

- Un dels símbols de les Arts del Dibuix era la Venus de Milo que hi havia darrere la porta de l'últim local (Pare Tous Soler núm. 21). Aquesta Venus la va reproduir Ramon Costa quan les Arts encara es trobaven al carrer del Clos. La Venus fa dos metres d'alçada. Com que era de fang, s'havia de mullar mentre s'hi treballava, ja que si s'hagués assecat s'hauria pogut trencar. Un dia, en treure els draps que en conservaven la humitat, en Costa hi va trobar uns bolets i va dir als seus companys: “Si fossin rovellons ja no l'acabaria”.

- Conta Amadeu Caballé: *“Va ser en les avui desaparegudes Arts del Dibuix, dirigides en aquell moment per Ramon Costa, on jo vaig iniciar-me en aquesta afecció. Allí mateix vaig tenir l'ocasió de contemplar com en Costa realitzava una imatge del Sant Crist d'Igualada per presentar a un concurs. Vaig viure una mica el seu esforç per reproduir-la, la cura en aconseguir tots els detalls, proporcions i la més exacta similitud fins a finalitzar l'obra. Els meus ulls de deixeble admiraven l'obra i el resultat final. Les meves orelles sentien parers de gent gran, entesa, que lloaren el resultat. I finalment, quan cap artista local aconseguí el premi, els comentaris de desil·lusió dels concursants i el del dubte sobre l'encert del Jurat.”*

- El mateix Amadeu Caballé, signant amb el pseudònim Mars, explicava anys després: *“Jo, entre altres joves, vaig assistir a les Arts del Dibuix. Allí a les Arts del Dibuix i dirigits per Ramon Costa, uns quants nois amb il·lusió i afecció fórem iniciats en el dibuix al natural. Una experiència, en aquells anys, molt profitosa i difícil d'aconseguir. Allí els noms de diversos igualadins, Costa, Jubert, Vilarrúbias, Riba, Cirera, Gabarró, Tarragó, Segura i altres,*

9. *Igualada. Periódico del Anoia*, 6 d'abril de 1977.

tots ells més grans que nosaltres, foren admirats i respectats pels joves que allí hi assistíem. Eren els anys posteriors a la nostra guerra civil i la vida ciutadana empenia, amb totes les dificultats que podeu imaginar-vos, el seu retrobament. Per nosaltres, Les Arts del Dibuix fou una empremta i un període ben interessant dins l'adolescència i joventut. Allí se'n obrí un món nou, encara que limitat, que podríem somniar des de l'escola. Les converses amb Ramon Costa encaminaren la comprensió de la realitat de les arts d'aquells anys. I sobretot les locals. Puix si bé aquestes vivien un període estancat, la veritat és que hi havia la llavor de la continuïtat. Aquesta potser és, històricament, la vàlua més destacada d'aquella entitat desapareguda. I que jo, dins meu, sense ser-ne cap protagonista destacat, servo amb record entranyable.”¹⁰

- Hi havia un anglès que havia inventat l'auto coet i batia el rècord de velocitat en una de les platges d'Anglaterra. Ramon Costa, amant de les novetats, va voler emular l'anglès. Amb fusta i unes rodes petites de bicicleta va imitar un cotxe. Va posar-hi al darrere un tub gran de pólvora i ja va tenir l'auto coet. Se'n va anar a la carretera d'Òdena, va pujar a l'auto coet i li va dir al seu aprenent, Paco Ortells: “Encén, nano!” Creia que la pólvora s'aniria encenent a poc a poc, però es va inflamar de cop i, amb l'explosió, en Costa i el seu auto coet van anar a parar entre els ceps d'una vinya.

Cal dir, finalment, que el mateix Costa va fer també un cotxe de fusta per vendre per Reis, en el qual també hi havia un coet de cinc cèntims.

ISIDRE QUINTANA I SOLÀ (Igualada, 1954) és col·leccionista d'història d'Igualada i dipositari de tot el llegat de les Arts del Dibuix.

10. *Igualada. Periódico del Anoia*, 17 de juny de 1981.